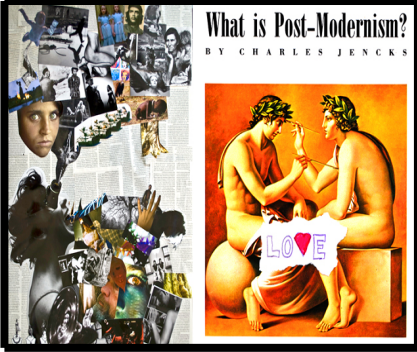

Modernizmden Postmoderne

İçeriği Yazan: [e atagül](#) [1] Zaman: Per, 08/09/2011 - 12:07

Yazar: Erhan Atagül

İçinde yaşadığımız dönem, birçok açıdan, geçmişten farklılıklar gösterir. Son elli yıl içinde hem üretim hem tüketim şekilleri değişmiş, bununla birlikte sınıf, tabaka vb. gibi kavramlar onlara atfedilenin dışında manalar kazanmıştır; bilgiyi elde etme, kullanma biçimleri farklılaşmış; iyi, güzel ve doğrunun yorumlanışı yeryüzündeki insan sayısı kadar çeşitlenmiştir.

Her ne kadar, düşünce kalıpları, aynı hızda evrimleşememiş gibi görünse ve söylem bazında hala geçmişin mantığı geçerli olsa da, günlük hayatın içinde fiili olarak bu değişimin her an tekrar yaşandığını ve her an biraz daha kök salarak, iş hayatından sıradan sohbetlere değin içselleştirildiğini görmek mümkün.

Eski ile yeni, ya da modern durum ile postmodern durum bu yazının konusudur. Şurası muhakkak ki, halen postmodern denen dönemin içinde olduğumuzdan dolayı, onun gerçek sınırlarının ne olduğunu ya da bir sınırının olup olmadığını, tam olarak neye tekabül ettiğini bilmemiz çok zor. Postmodernin, açık ve net bir kurallar bütünü olmaması, geçmişteki muadillerinin aksine herhangi bir manifestosunun bulunmaması, onu anlamlandırma çabalarımızda ortaya çıkan problemlerin belki de en çetindir. Bugün, dünyaya yeniden bakışımızda, postmodern olarak adlandırılan durumu görmekle beraber, hala her şeyi buzlu camın ardından seyrettiğimiz de doğrudur. Onun ne olup ne olmadığını hakıyla söyleyecek kişiler, muhtemelen, yüzyıl sonrasının insanlarıdır.

Bütün bunları göz önünde bulundurduğumuzda, izlenebilecek en sağlıklı yöntem karşılaştırmalı analizdir. Bu bakımdan, önce modern anlamak, onun iddia ve açmazları üzerine konuşup daha sonra postmodern durumun varoluş sebeplerini araştırmak gerekir.

Modern Öncesi

Kavram, aydınlanma döneminden önceki uzun bir zaman dilimini kapsar ve bu zaman diliminin her hangi iki noktasında alacağımız kesitler birbiriyle benzer özellikler göstermeyebilir. Marksist literatür, bu dönemi, ilkel, köleci ve feodal toplum; burjuva tarih yazımı ise karanlık, ilk ve orta çağ olarak üç farklı bölüme ayırır. Bu dönemlerin, ekonomik ve sosyal ilişkileri bu yazının konusu değildir; bu sebeple, onların, kabaca da olsa, benzer yanlarını belirtmek, yalnızca modernizmin hatlarını keskinleştirmesi açısından önemlidir.

Modern öncesi dönemin üretim biçimi geleneksel yöntemlere dayalı tarım ve küçük çaplı el sanatlarıdır. Toplum henüz gerçek manada farklılaşmamış; üretim açısından uzmanlaşmamıştır. Teknolojik gelişme, daha çok, basit el araçları düzeyinde olduğundan dolayı insan, doğa şartlarına tabidir. Örneğin, önceki yıllara kıyasla kurak sayılabilecek bir dönemde alınan ürünün hem niceliğinde hem de niteliğinde büyük çapta azalma meydana gelir ve kişisel ve toplumsal ölçekte bir zarar oluştururdu. Günün insanı, dünya hakkındaki bilgisi sınırlı olduğundan, bu durumu, takdir-i ilahi

olarak değerlendirdi. Bu bakımdan, kadercilik, aydınlanma öncesi dönemin belki de en kolay seçilebilen öğelerinden biridir. Geleneksel toplumun, tarıma dayalı üretim modeli, kaderci dünya görüşü gibi, diğer tüm üstyapısal örüntüleri de belirlemektedir. Sosyal yapılar ve yönetim biçimleri bu üretim modeli üzerine kurulmuştur. Yeniliklere kapalı bir toplum, aile ilişkilerine verilen büyük önem, hükümete olan bağlılık, kendi geleneksel değerlerinin dışında kalan tavır ve davranışlara düşmanca tepkiler gösterme modern öncesi toplumların ilk bakışta göze çarpan belli başlı özellikleridir. Yine, saygı, bilgiden ziyade yaşa ve tecrübeye ithafen kazanılan bir statüydü.

Aydınlanma Çağı ve Modernizmin Ayak Sesleri

Geleneksel toplum kendi belirgin ilişkilerini sürdürürken, diğer taraftan on yedinci yüzyıl boyunca Avrupa, bilim alanında önemli gelişmelere sahne oldu. Tarihin bu anında, ismi en büyük harflerle yazılması gereken kişi, şüphesiz ki, Newton'dur. Newton'un fizik alanında gerçekleştirdiği çalışmalar, Avrupa'da yükselmekte olan üçüncü sınıfın üretim yöntemlerinde tam manasıyla bir devrime yol açtı. Hem seri üretime dayalı ve yeni iş imkânları sunan fabrikalaşma hem de tarımda kısmen makineleşmenin ortaya çıkardığı işsizlik sonucu oluşan göç unsuruyla şehir nüfusunda yaşanan patlama sanayi devrimine giden yolda önemli bir damar olmuştur. On altı ve on yedinci yüzyıllarda fizik alanında yaşanan devrimi felsefe de takip etti. Yeni üretim ilişkilerinin yol açtığı Fransız devriminin ardından Almanya'da, bütün Avrupa'yı etkisi altına alacak ölçekte bir felsefe devrimi yaşandı. Kant, bu devrimi, kıtanın bütün üniversitelerine konan Leibniz'in eski metafiziğini yıkarak başlattı. Fichte ve Shelling yeni yapıyı oluşturmaya koyuldular ve Hegel yeni sistemi tamamladı.(1) Şimdi Avrupa, akli her şeyin önüne koyuyor, kadim çağlardan beri süregelen bütün geleneksel yapıyı akıl aracılığıyla eleştirilmeye başlıyordu; ve Tanrı dahil her şey akıl karşısında meşruiyetini ispatlamak zorundaydı. Bir anda akıl her şeyin ölçüsü olmuştur.

Aydınlanma düşüncesinin kendine edindiği şiar, her bir bireyin üretime katılması, vergi vermesi, insanlığın özgürleşmesi ve eşitlik gibi, o dönemde gerçek manada kutsallaştırılmış kavramları içermekteydi. İnsanlığı zorunlu olarak, tek bir istikamette iyiye doğru gideceği düşüncesi modernleşme çabaları içindeki dünyanın inancıydı.

Modern öncesi toplumlarda olduğu gibi aydınlanma döneminden geçip modernleşme yolunda ilerleyen toplumlarda da, oluşan yeni iktisadi ilişkiler, çok önemli üst yapısal değişimlere neden olmuştur.

Şimdi, Avrupa, mutlakıyetçi yönetimlerden demokrasiye, geniş arazileri olan feodal beyin serfliğinden sözleşme serbestisine dayanan ticarete, sosyal ilişkilerde bir takım üstünlükler ifade eden kurumları yıkıp her insanın eşit olduğu düşüncesine dayanan bir dünya yaratmanın çabası içindeydi. Bu noktada, İngiliz ekonomi politiği, Avrupa'ya aradığı zemini sağlamıştır. David Ricardo ve Adam Smith'in başını çektiği bazı düşünürler, John Locke'un bir yüzyıl önce ortaya koyduğu siyasal tezlerden esinlenerek Liberalizmi yarattılar.

Modernizmin Nas'ları

On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde genelde Avrupa özelde ise İngiltere müthiş bir sanayileşme hamlesi gerçekleştirdi. Üretimde buharlı makinelerin kullanılmaya başlanmasıyla makineleşen endüstrinin gerçekleştirdiği seri üretim ve buna bağlı olarak artan tüketim eğilimi sermaye birikimine neden olmuş ve tekrar üretime yönlendirilen bu sermaye de ekonominin durmaksızın büyümesini sağlamıştır.

Sanayi devrimiyle birlikte korkunç hızda gerçekleşen iktisadi ve toplumsal değişimler günün insanlarının dünyayı algılayış biçimlerine de sirayet etti. Modernite; liberalizm, demokrasi, ulus devlet, özgürlük, eşit haklar, vatandaşlık gibi kavramları yüceltiyor ve hiç durmadan 'ilerleme' diye bir şeyden bahsediyordu. İlerleme, ya da daha oturaklı bir ifadeyle terakki, modernizmin amentüsü oldu. Herkes ilericiydi; kavram toplumun hücrelerine kadar yayılmıştı.

İnanış, insanlığın durmadan ilerleyeceği şeklindeydi. Geline bu noktadan dönüş yoktu bir bakıma. Üretime sokulan sermaye hep daha fazlasını getirecek ve bu da hayatın her alanında köklü değişimler yaratacaktı. Ne günlük yaşamda ne de iktisadi hayatta insanlar artık doğaya boyun eğmek zorunda değildi çünkü insan, doğayı kontrol etmeyi öğrenmiş, onu dize getirmişti. Eşyanın

mahiyeti gereği ilerleme ilerlemeyi doğuracaktı.

İşte bu durum, modernizmin en belirgin kavramlarından birini, çizgisel zaman anlayışını doğurdu. İnsanlık, karanlık çağdan gelip aydınlığa doğru yol alıyordu. Zamanda geri gidiş, duraksama olması mümkün değildi. Ve terakki, her türlü bedele değecek çapta kutsal bir şeydi.

Doğrusu, işler, yirminci yüzyılın başına kadar da planlanan doğrultuda gerçekleşti. Batı dünyası on dokuzuncu yüzyıl boyunca kapitalizmin altın çağını yaşamış, Adam Smith'in koyduğu yasalar tıkır tıkır işlemişti.

Yirminci yüzyılın başında yaşanan ilk dünya savaşı ve ardından gelen büyük buhran Avrupa'yı içinde yaşadığı kusursuz düştten uyandırmaya yetti.

Öteki Nas'lar

Lerner, modernleşmeyi, akılcı ve pozitivist ruhun benimsenmesi olarak tanımladı.(2) Eisenstadt ise 'tarihsel olarak Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da geliştirilmiş olan toplumsal, ekonomik ve siyasal sistemlere doğru bir gelişme' diyordu(3). İki tanımında ilk bakışta dikkati çeken yanları, elbette ki batı referanslı olmalıdır. Bu doğru olmakla birlikte, Avrupa modernleşirken, Avrupa dışında kalan diğer toplumların durumu merak konusu olur.

İki düşünürün güzellmelerine uysalca inanılacak çağ neyse ki çoktan geçti. Bugün, Avrupa'nın gelişmişlik düzeyine öykünen bir romantizmle bakmak ya saflığın ya da tarih bilgisinin eksikliğinden başka bir şey değildir. Gerçekten de, yukarıda sayılan, modernleşen Avrupa'nın putları, gerçek manalarını ancak geri kalan dünyanın gözünden baktığımızda kazanırlar. Bu bakımdan, özgürlük, Fransız ihtilali sırasında dillendirilenden çok farklı bir içerik kazanmış ve 'iktisadi teşebbüs özgürlüğü'nden öte bir şey anlatmaz hale gelmiştir. Üstelik bu özgürlüğe sahip olmak, teşebbüsten bir adım öncesinde gereksinen eşitliğe karşı hiçbir sorumluluk taşımamaktadır. Ortada bir tencere yemek vardır ve masada oturanların kimisinin elinde çorba kaşığı, kimisinde çay kaşığı, kimisinde ise kepçe. Herkes, elindekiyle tencereden istediği kadar yemekte özgürdür. Yine, eşitlik de, modernizmin yarattığı bir başka kaypak kavramdır. İktisadi ve sosyal alanda değil ama kanun önünde herkes eşittir. Kanunları koyan, burjuva... Demokrasi, kutsal içeriğinden koparılmış, çıplak bırakılmıştır. Liberalizmin sadık bir kölesi olmaktan, onun ihtiyaçlarını karşılamak adına meşru zeminler oluşturmak öte bir şey ifade etmez. Her şeyden önce, politika yapmak masraflı bir iştir. Kaynakların sahibi olan azınlık siyasi arenada köşe başlarını kapar. Ulus devlet, vatan kavramını kutsar... Ekonomik çıkarların, bir takım 'karşı hareketler' sonucu tehlikeye düşmesiyle kamuoyuna milliyetçilik zehri yüksek dozdan verilir. Eline silahı kapam her bir kişi, vatan naraları atarak sermayedar adına ölmekten bile çekinmez.

Ancak, dediğimiz gibi, bu kavramlar ya da durumun vahameti, asıl batı topraklarından çıktığımızda anlaşılabilir.

Emperyalizm ve sömürgecilik, konuyla ilgili her durumda dillendirilen ve dillendirilmesi gereken iki kavramdır ve sıkça belirtildiği gibi modernizm tarihi aynı zamanda emperyalizm ve sömürgecilik tarihidir. Pozitivist felsefeyi modernleşmenin temelini oturtan batı, sömürgeciliği de onun somut biçimi haline getirmiştir. Emperyalizmin Asya, Afrika ve Güney Amerika'ya uzanan kolları, sistemli olarak orada yaşayan yerli halkı, hiç de insanca olmayan yöntemler ile sömürgeleştirmiş ve söz konusu ülkelerin zengin maden yataklarına, hammaddelerine ve 'bir lokma bir hırka' düzeyinde sağlanan yüksek iş gücüne sahip olmuştur. Bu dönemde gerçekleştirilen büyümenin ve sömürgeleştirilen ülkelerden aktarılan para miktarının içeriği tam olarak bu yazının konusu olmasa da bir iki çarpıcı noktayı belirtmekte yarar var. Paul Baran'ın Digby'den aktardığına göre, o dönem Hindistan'dan alınıp İngiltere'ye getirilen servetin 1.000.000.000 sterlin civarı olduğudur. Bu servetin büyüklüğü, on dokuzuncu yüzyıl sonunda Hindistan'da iş yapan tüm anonim şirketlerin sermayeleri toplamının 36.000.000 olduğu gerçeğiyle kıyaslandığında daha net ortaya çıkacaktır. Ayrıca, yirminci yüzyılın ilk yıllarında, İngilizler, Hindistan'ın toplam ulusal gelirinin %10'una ulaşan bir değeri, her yıl alıp götürüyorlardı.(4)

Bu rakamlar yalnızca Hindistan içindir. Bütün bir Asya, Afrika ve Güney Amerika'nın benzer süreçleri yaşadığını akılda tutmak gerekir.

Konunun özüne dönersek, yukarıda anlatılanlardan sonra, modernleşmenin ya da ilerlemenin neye rağmen olduğunu görüyoruz. Ölçü olarak batı topluluklarını aldığımızda, batının dışında kalan dünya iki yüz yıl öncesini- belki daha da eski bir dönemi- yaşamaktaydı. Modernizm ideolojisini benimsemiş batılı sosyal bilimcilerin görüşüne göre, bu geri kalmış toplumlar da, tıpkı batı dünyası gibi benzer süreçlerden geçecek ve sonunda modernleşecektir. Ancak bu en iyi ihtimalle yüz elli yıl demektir.

Modernizmin Çöküşü

Faust sahneye çıktığında dudaklarından dökülen ilk cümleler şunlardır: 'Felsefeyi, ilahiyatı, hukuku ve tıbbı çok heyecanlı bir çalışma ile ve esaslı bir şekilde tahsil ettim. Ama ben yine zavallı bir deliyim ve yine eskisi gibiyim.' (5) Bu sözler, modernizmin altın çağında batılı bir aydının kendi medeniyetiyle olan hesaplaşmasıdır. Gerçektende, batı medeniyeti, tüm bu ilimlerde muazzam atılımlar yapmış ve fakat sonunda, beklenen nihai insan bir türlü gelmemiştir; modern insan. Görünüş olarak modern olmasına modern; kılık kıyafetinde, yemek yeme biçiminde, toplum içindeki hal ve tavırlarında... İki yüz yıl önce aylar süren bir yolculuğu şimdi birkaç saat içine sığdırmıştı. Ancak, öte yandan, bin yıl önce, yalnızca ellerini kullanarak bir kişiyi beş dakikada öldürebilen insan şimdi aynı süre içinde yüzlercesini katledebilir, bir şehri haritadan silebilir, koca bir ülkeye tek bir bombayla yüz binlerce kayıp verdirebilirdi. Şöyle devam eder Faust: ' Tanrı insanı canlı tabiat içinde, güzellikler içinde ve mutlu bir hayat sürsün diye yarattığı halde seni dumanlar, pis kokular, hayvan iskeletleri ve ölü kemikler çevreliyor.'(6)

Modernizmin çöküşü, onun vaat ettiği hiçbir şeyi gerçekleştirememesinin sonucu oldu. Önce, 1989 ihtilal-i kebirde Tanrı, dünya meselelerinden kovuldu. Bu, özgürlük demektir, en azından amaç buydu fakat giden Tanrı'nın yerine bir yenisini, bilimi koymakta da gecikmedi insan. Bu yeni tekno-tanrı hiçbir ahlaki sorumluluk taşııyordu. Yasakları yoktu ve sadece 'daha fazla' mantığı işlemekteydi.

Diğer taraftan, modernitenin diğer bir büyük iddiası yoksulluğa çözüm olacağı şeklindeydi fakat burada da işler istenildiği gibi gitmedi. İktisadi hacim, refahın dağılımıyla doğru orantılı olarak büyümedi. Üretilen artı değer yalnızca küçük bir azınlığın elinde kalıyor ve böylece liberalizm, bolluğun içinde her zaman yoksul ve işsiz bir çoğunluk yaratıyordu.

Bir başka mesele de, liberal düzenin kendi iç çelişkilerinden kaynaklanan ekonomik bunalımlar ve savaştı. Ekonominin belirli bir noktadan sonra durgun bir döneme girmesi büyük çaplı işten çıkarmalara sebep oluyor bu da doğrudan sosyal yaşamdaki dengeyi bozan bir etken olarak ortaya çıkıyordu. Ayrıca, ekonomik bunalımlar sermaye sahiplerini yeni mahreçlere yöneltiyor ve bu yöneliş de zorunlu olarak yeni savaflara neden oluyordu.

Dördüncü nokta olarak söylenebilecek şey, dünyanın liderliğine soyunan batı medeniyetinin, kendi dışında kalan toplumlara karşı olan tavrıydı. Batının gözünde, diğerleri, o günün medeniyetine ait olmadıklarından farklılıklara hoşgörü, ötekine tahammül, kendi gibi olmayanları oldukları gibi kabul etme vb merhaleler söz konusu değildi. Batı dışında kalan toplumlar öteki oldu ve bu öteki, batının geçmişi idi. Kullanılan literatür de -geri kalmış, az gelişmiş, gelişmekte olan, geleneksel, ilkel vb.- bunu kanıtlamaktadır.

Toparlamak gerekirse, modernizmin vaat ettiği şeylerin bir türlü gerçekleşmemesi ve her şeyi çözebileceğine olan yanlış inancın somut olarak yalanlanması (nükleer silahlar, kimyasal atıklar, açlık, yoksulluk, çevre kirlenmesi.. konularındaki çözümsüzlük) modern bilimin verilerinin kişisel politik tercihlerde kullanılması ve totaliter devletleri ayakta tutmaya yardım etmekle suçlanması, modern bilimde teori ile gerçeklik arasındaki farkların artması, insanın varoluşunun mistik ve metafizik boyutlarıyla ilgilenmemesi hatta görmezden gelmesi ve modern bilimin fazla soyutlaşması ve duyguyu unutmaları(7) modernizmin çöküşünü hazırlayan sebepler olmuştur.

Ve Postmodern Durum

Postmodern terimi, ilk kez, tarihçi Arnold Toynbee tarafından kullanılmıştır. Terimi yaratmasındaki amaç, ikinci dünya savaşından sonra batı dünyasının yeni durumunu açıklama çabasından ileri gelir. Ancak, kavramı, Postmodern Durum adlı kitabında bugün bildiğimiz sosyolojik manasına kavuşturan kişi, J.F. Lyotard'dır. Ardından, Foucault, Derrida, Deleuze, Baudrillard, Lacau vb. gibi isimler, hiç biri

kendini açıkça postmodernist olarak ilan etmese de, meselenin bir tarafından tutarak postmodernin felsefi zeminini oluşturmuşlardır.

Gellner'e göre postmodernizm günümüze özgü bir akımdır. Bu ifade bir yanıyla doğru olmakla birlikte bir yanıyla da yanlışlanabilir. Doğru tarafı, postmodernizmin, Newton'un klasik fiziğinin, görelilik kuramı, kuantum fiziği ve fuzzy mantıkla beraber kökten sarsılmasıyla ortaya çıkan yeni fiziğin, felsefi alandaki bir yansıması olduğudur. Ancak, öte yandan, bugünkü postmodernistlerin iddialarını, antik yunanın Sokrates öncesi döneminde etkin olan sofizm akımında da bulmak mümkün. Örneğin, sofistlerin en bilinen düşünürü Protagoras'ın sözlerinde bu kolayca görülebilir. 'İnsan her şeyin ölçütüdür' önermesi, yirminci yüzyılda Einstein'ın fizik alanında gerçekleştirdiği devrimin sözlü ifadesinden başka bir şey değildir. Yine bir başka önermesinde Protagoras, postmodernin temel taşlarından birini dile getirir: 'her bir şey bana nasıl görünürse benim için öyledir, sana nasıl görünürse yine senin için de öyle.' Bu ifade, modernizmin tek doğru inancına saldıran bir postmodernistin ağzından çıkmış gibidir sanki. Aynı mesele üzerine benzer bir söylemi de şöyledir: 'Her şey üzerine karşıt olan iki söz söylemek mümkündür.' Bu durum Protogoras ile de sınırlı değildir. Lyotard, felsefede Aristoteles'i kendine en yakın postmodern filozof olarak anar.(8)

Meselenin özüne girmeden evvel kabaca da olsa bir tanım çabasını görmek de fayda var. Sosyal bilimler sözlüğüne göre postmodernizm, modern toplum ve kültürün içine girdiği yeni bir durumu simgeler. Geçmişin sunduğu 'üstanlatı'ya artık inanmadığımız ve dikkatimizi söz konusu anlatıları kırarak yeni bilgilerin geliştirilmesine çevirdiğimiz bir durumdur.(9) Tanımda dikkatimizi çeken ilk şey postmoderni, modernden ayırmadan ikisini organik bir bağ içinde açıklama çabasıdır ki benzer bir çaba, kavramın çıkışına ön ayak olmuş isimlerden biri olan Lyotard'dan da gelmiştir: Kuşkusuz, diyor Lyotard, postmodern modernin bir parçasıdır. Postmodernizm, modernitenin sonunda değil doğuşundadır ve bu durum sürekli.(10) Bu ifadeyle bir yandan iki kavram arasındaki diyalektik etkileşime vurgu yapan Lyotard diğer taraftan da postmodernin, bağlantısız, yeni bir dünya görüşü olmadığını söylemektedir.

Postmodern, her şeyden önce, modern dönemin bilimsel bilgi tekeline radikal bir karşı çıkıştır. Bu karşı çıkış, bilginin, her zaman, gerçeğe tekabül etmediği ve gerçeğin farklı koşullar altında, sürekli, tekrardan üretildiğini öne sürer. Şu halde gerçek, tek ve biricik değildir. Her durumun, kendini oluşturan süreçler ışığında kendi gerçekliği vardır. Bunun doğrudan politik bir sonucu olarak, modernist ideolojinin tersine, batı medeniyetinin gerçekliği ile batı-dışı toplumların gerçekliği birbirinden farklıdır; bu farklılıklar, 'az gelişmiş' olarak tabir edilen toplumların modernleşme hareketlerinin batı benzeri süreçler biçiminde olmayabileceği ve aynı zamanda, söz konusu toplumların, batının ulaştığı uygarlık düzeyine öykünerek onun doğrularını kendi modernleşmeleri adına ulaşılması gereken esas amaç olarak görmeyeceği manasına gelir. Doğrunun tek olması ve bütün insanlığın bu doğrunun etrafında birikerek aynı nihai hedefe, tarihin telosuna ulaşması fikri modernizme özgü bir düşünceydi. Postmodernizm ise bütünlük yerine parçalanmayı salık verir. Çünkü bütünlük, mahiyeti itibarıyla, asimile edici bir olgudur. Benzerlikler oluşturur ve parça, bütünün içinde o benzerliklere atıf yapılarak tanımlanır ve bu da farklılıkları dışlayan bir tutumdur.

Gerçeğin göreliliği meselesi, bir kültürün kendi tarihsel durumunu kavraması meselesidir bir yandan da. Bu da bizi postmodernin diğer bir özelliğine, yani 'üst anlatılara inançsızlık' düşüncesine götürür. Hristiyanlıktan Marksizme kadar bütün büyük anlatıların açık başarısızlığı, üstelik her şeyin sonunda, Avrupa'da kıyamet etkisi yaratan bir dünya savaşı yaşanması üst anlatıları demode bir kavram haline getirdi. İnsanlığı alıp yeryüzündeki altın çağa götürecek hiçbir bütüncül ideolojinin olamayacağı düşüncesi postmodernin en belirleyici niteliklerinden biri oldu. 'İlerleme'ye ilişkin inanç da yok olmuştur böylece. Modernizmin 'ilerleme'si bir mitti.

Postmodern, özgürlüğü bağlantısızlıkta buldu. Çünkü örneğin, modernist ideoloji kendini bir sonraki nesle taşıırken geriden gelenin beynini yıkamaktadır. Ancak, asıl nokta şu ki, her türlü ideolojide, beyin yıkayanın da beyni yıkanmıştır. Bu süreç gerçeği bir bütün olarak, kütle halinde sübjektifleştirir. Oysa postmodernde gerçeğin yorumlanışdır sübjektif olan. Öteki halde, sübjektifleşen gerçek, algılayan ile bütünleşir ve bu, onun, bir bakış açısı meselesi olmasından çıkarak gerçeğin ta kendisi, biricik doğru olarak algılanmasına neden olur. Netice olarak, bilinç şartlandırılmıştır; verili gerçeklikte insan, kendisinin özgür olduğu yanılgısı içindedir.

Modernizm Tanrıyla öldürdükten sonra, postmodern onun yıktığını kurma derdine düşmez. Yani Tanrı

var demez ama her şeyi tanrılaştırabilir. Doğuyla batının, Hintliyle güney Amerikalının ya da ilkel kabilede yaşayan biriyle Londralı bir iş adamının Tanrısı aynı Tanrı olmak zorunda değildir. Tek yeterli koşul, dünyanın herhangi bir coğrafyasında, o şey her neyse eğer, ona inanılıyor olmasıdır. Çünkü postmodern 'nasıl'ı sorgulama peşinde değildir; o 'ne' sorusuyla ilgilenir. Buna bağlı olarak da tek seslilik yerini çok sesliliğe bırakır. Kendi gerçekliği içinde kavrandığında, her şey doğrudur. Modernizmin etnosantrizmine karşılık postmodern kültürel rölativizmi koyar ve modernizmle güdükleşen demokrasi kavramı, kendi özgün içeriğine, bir nebze olsun daha fazla yakınlaştırılmış olur.

Yine de, bütün bu tartışmalar bulanıktır. Kimi iddiaların aksine Postmodernizm tarihten kopuş değildir- zaten böyle bir şey mümkün de değildir- ancak, onun, modernizmin sonu mu yoksa bir parçası mı olduğu hususu tartışmalıdır. Gerçek olan şu ki, postmodern, diğer kavramlardan soyutlanarak tek başına ele alındığında insanlığa önerecek pek bir şeyi olmadığı görülecektir fakat o, modernizmin eleştirisinden doğduğu için mahiyet olarak da modernizme yapıcı bir tuğla koyar ve eksik bıraktığı, ihmal ettiği, görmezden geldiği kör noktalarına odaklanır. Şu halde, modernleşmenin, hala, bitmemiş bir süreç olduğu kabul edilebilir, makul bir görüştür. Bu noktadan sonra üzerinde teorik tartışmaların dönmesi gereken zemin, bu modernleşmenin, modernist ideolojinin katı ve pozitivist tavrıyla mı yoksa postmodernin görece daha demokratik ve özgürleştirici yorumuyla mı devam edeceğidir.

Notlar

1. Veysel Atayman, Aydınlanma
2. Lerner'dan aktaran Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği
3. Shmuel Eisenstadt, Modernization: Protest and Change
4. Paul A. Baran, Büyümenin Ekonomi Politikası
5. J.W. Von Goethe, Faust
6. J.W. Von Goethe, Faust
7. Seyfettin Aslan- Abdullah Yılmaz, Modernizme Bir Başkaldırı Projesi Olarak Postmodernizm
8. Gürsel Aytaç, Genel Edebiyat Bilimi
9. Ed. Erhan Arda, Sosyal Bilimler Sözlüğü 10. J.F. Lyotard, Postmodern Durum

Yorumlar

- [Bilim/Kuramsal](#) [2]

Kaynak URL (18/05/2024 - 23:44 tarihinde yazdırıldı):

<http://www.politikadergisi.com/okur-makale/modernizmden-postmoderne>

Bağlantılar:

[1] <http://www.politikadergisi.com/pd-uye/e-atagul>

[2] <http://www.politikadergisi.com/category/icerik-kategorileri/bilimkuramsal>